

fenyegető vész oka, mint igaz római nőnek nem szabad haboznia fiára befolyást gyakorolni, sőt fiát fel is áldozni. Ez bűnhődése, mert tudja, ha fia megkegyelmez Rómának, el kell pusztulnia. A pár szó, melyben a költő Volumnia fájdalmát Coriolanus száműzése után megszólaltatja, megmagyarázza, hogy e nő, mint a bűszkék általában, szó nélkül, de mély keservvel fogja elszenvedni fia bukását, melyet akaratlanul idézett elő.

Coriolanus nyílt ellene a nép, illetőleg a tribunok.

A kommentátoroknak feltűnik, hogy ez a nép csak söpredéke Rómának. Tényleg a »Coriolanus«-ban szereplő nép inkább a caesarok dolog-kerülő tömegének látszik, mely kenyeret és cirkuszt követelt (panem et circenses). Máriusig a rómaiak hadserege a nép volt, mely a háborúból megtérve ekéje után látott. Ezzel a néppel volt lehetséges a köztársaság. Ily nép — gondolnók — moráliter magasabb nívón áll, mint az a nem katonáskodó tömeg, mely a későbbi monarchiát lehetségessé tette. Ámde mit látunk ma? Ma is e katonaság jóformán a nép maga. És azért a mai nép csak oly önálló, csak úgy eszközül adja magát, mint az, amelyet Shakespeare rajzolt. Mert az utcák tömegében a csahosok mindig a dologkerülők — mint ma látjuk — kik a zavarosban szeretnek halászni.

A kézimunka minden időben eltompítója az intelligenciának és lehet a föld még oly művelt, aki nem az eszét, hanem a tenyerét dolgoztatja, mindig a szellemi színvonalon alul kell, hogy maradjon. Shakespeare ezt a mély igazságát az emberi természetnek figyelte meg a köznépben és ezért ad oly komikus típusokat, midőn első, második, harmadik polgárai politizálni akarnak. Shakespeare semmiképp sem akarta a népet (mint a kommentátorok állítják) saját kora arisztokratikus megvetésével rajzolni. Ő szerette a népet. Ezen feltevést már csak azért sem helyeselhetem, mert az angol nép már Shakespeare korában sokkal szabadabb volt, mint Európa más népei. Ő csak az adott helyzet szerint rajzolta tömegeit és hánykódtatta vezetői, irányzói akarata szerint. Mert a nép nem gondolkozik, csak ösztöne van s a vezetők ezt használják föl, de ha nem

ügyesek, a vadállat, mint »Coriolanus« végén szelidítője ellen fordul. Igaz, hogy ez a nép tudhatta volna, hogy Coriolanus a hazát csak a patriciusok rendjében s a népet ennek szolgájául képzei. Mit törődjék a nép oly hazával, melyben ő nem számít?... Persze ezt csak a vezetők hitetik el a néppel, mert hisz látjuk, mennyire számba veszi a római nemesség a nép akaratát, melynek Coriolanust is feláldozza.

A kritika hangsúlyozza, hogy Shakespeare a nép vezéreit, a tribunokat, kellenél rosszabbaknak rajzolta.

Pedig azt csak természetesnek találjuk, hogy a tribunok cselszövők és közeli rokonai a gazoknak. Kérdjük ugyanis, ha Coriolanusszal igazságos tribunok állanak szemben, akik őt megértik, akik nem előre kürtölik, de bevárják, míg valóban a nép ellen cselekszik, kérdjük: miként állhatna elő akkor összeütközés Coriolanus és a nép között? Ez csak úgy állhat elő, hogy az ellenfelek közt szellemi aránytalanság erősebben is aránytalanságot idéz elő. Az egyik nagy, a másik törpe. Régi dolog az, hogy gazdag és szegény, nemes és aljas, okos és buta ritkán tűrik meg egymást. Az értelmetlen is észrevétetni akar csakugy, mint az érdemes és tehetség nélkül levén, iriggyé válik. A félelem Coriolanus nagy tehetségétől és a hiúság teszi intrikusokká a tribunokat. Különben Shakespeare csodás ecsetét itt sem egy festébe mártotta, mert Junius Brutust engesztelékenyebbnek rajzolta, mint a szüntelenül rágódó Sicinius Valutust. A tribunok magatartása Coriolanus iránt szintén az életnek egy igen gyakori jelensége.

Hányszor tapasztaljuk, hogy a valódi ambíció emberét közöny fogadja, akár irigységből, akár bosszúságból, hogy miért akar különbet, mint a többi emberek. Ezek a többiek, míg más lelkesedik, vállukat vonják és úgy gondolkoznak, mint Sicinius Valutus Coriolanus száműzetése után:

»...A város áll

és állana, ha még jobban gyűlölné is.«

(IV. f.)

Ha nem a gyűlölködő Sicinius Valutus mondaná ezt, mily morált kellene e szavakban találnunk! Az ambíció és tehet-